

Даниял кітабы - Жүз алпыс бірінші бөлім

*Киелі кітаптағы пайғамбарлық аянды орнықтырудағы Римнің рөлі:
Даниял кітабының он бірінші тарауына жан-жақты зерттеу*

Jeff Pippenger

2024-03-27

Даниял кітабының он бірінші тарауындағы аян — Киелі кітаптағы пайғамбарлықтың барлық аяндары үшін негізгі тірек нүктесі, ал он бірінші тараудың аяны Римнің нышаны арқылы бекітіледі.

Сол замандарда оңтүстік патшаға қарсы көп адам көтеріледі; халқыңның ішіндегі зорлықшылдар да аянды жүзеге асыру үшін өздерін көтереді; бірақ олар құлайды.
Даниял 11:14.

Джонс алдыңғы аятқа былайша тоқталады:

«Аморлықтар өз заңсыздықтарының өлшемін толтырғанда, олардың орны Құдай халқы — Израилге берілді. Ал Израил, басқа халықтардың жолымен жүріп, заңсыздық тостағанын да толтырғанда, Құдай Бабыл патшалығын көтеріп, бәрін тартып алды. Бабыл өз заңсыздығының тостағанын толтырғанда, билік Парсыға көшірілді. Ал персілердің зұлымдығы салдарынан періште теріс айналған кезде, сонда Грекияның әміршісі келіп, оны сыпырып алып кетеді».

«Ал Грекияның билігі қанша уақытқа дейін жалғасуы тиіс еді? Ол қашан күйреуі тиіс еді? “Қылмыс жасаушылардың күнәсі толысқан кезде”. Ол халық өз заңсыздығының өлшемін толтырғанға дейін тұрады, содан кейін билік басқа бір патшалыққа беріледі. Билік берілген сол күш — Рим еді, мұны біз Даниял 11:14-тен білеміз. “Сол замандарда оңтүстіктің патшасына қарсы көп адам көтеріледі; сенің халқыңның арасындағы қарақшылар да аянды орнықтыру үшін өздерін жоғары көтереді; бірақ олар құлайды”. Бұл халық қарақшылардың халқы ретінде — мәтіннің шеткі ескертпесінде айтылғандай, қарақшылардың балалары ретінде — көрсетілген.»

«Патшалық енді осыларға беріледі, ал не үшін? — “Көріністі орнықтыру үшін қарақшылардың балалары өздерін көтереді”. Осы халық тарих сахнасына шыққанда, сол көріністі орнықтыратын нәрсе енеді; ол — көріністің ұлы нысандарының бірі, Құдайдың пайғамбарлар арқылы барлық заман үшін берген көрініс желісіндегі ең басты межелік белгі». А. Т. Джоунс, *The Columbian Year and the Meaning of the Four Centuries*, 6.

Джонс Рим билігі «сахнаға шыққанда, сонда Құдай пайғамбарлар арқылы барлық заман үшін берген» ... «көрініс желісін орнықтыратын нәрсе енеді» дейді. Миллердің тарихында протестанттар, Лаодикия адвентизмі қазір қалай үйретсе, солай, сенің халқыңның қарақшылары б.з.д. 175 жылдан 164 жылға дейін билік еткен селевкілік патша Антиох Епифанды білдіреді деп үйретті. Ол Селевкілер әулетінің мүшесі еді; бұл әулет Александр Македонскийдің империясы ыдырағаннан кейін пайда болған грек мұрагер мемлекеттерінің

бірі болатын. Бұл мәселе жөніндегі келіспеушілік Миллерит тарихында соншалықты нақтылы болды, тіпті Антиох Епифанның кім екендігін айқындау 1843 жылғы ізашарлар кестесінде көрсетілген.

Сызбадағы Антиохқа жасалған сілтеме Құдайдың пайғамбарлық Сөзінде кездеспейтін нәрсеге жасалған жалғыз сілтеме болып табылады. Ол сол кезеңдегі протестанттардың жалған ілімдерін, ал қазір Лаодикеялық адвентизмнің жалған ілімі болып отырған көзқарасты теріске шығару үшін сонда орналастырылған. Уильям Миллер Римнің «Құдайдың барлық заманға арнап пайғамбарлар арқылы берген көру желісін» орнататын жердегі билік екенін түсінудің маңыздылығының тереңдігін ұқты ма, бұл күмәнді; бірақ Римнің аянды орнататыны туралы шындықты нық қорғауға жеткілікті дәрежеде айқын болғаны анық.

Аян жоқ жерде халық азады; ал заңды сақтайтын адам бақытты. Нақыл сөздер 28:14.

Сүлеймен аян жоқ жерде халықтың құритынын жазып қалдырды, ал он төртінші аяттағы «аян» деген еврей сөзі Сүлейменнің нақыл сөзіндегі сөзбен бірдей. Аян — өмір мен өлімге қатысты мәселе, әрі бұл «аян» Римнің нышаны арқылы бекітіледі. Он төртінші аяттағы «аян» деген сөз Хабаққұк кітабының екінші тарауындағы аян деген сөзбен бірдей.

Мен өз күзет орнымда тұрамын, мұнараның үстіне шығып орнығамын, Ол маған не айтарын және әшкереленгенімде не деп жауап беруім керектігін көру үшін қадағалап тұрамын. Сонда Жаратқан Ие маған жауап беріп, былай деді: «Аянды жаз да, оны тақталарға анық етіп түсір, сонда оны оқыған жүгіріп өте алсын. Өйткені аян әлі де белгіленген уақытқа арналған; бірақ ақырында ол сөйлеп, жалған айтпайды: егер ол кешеуілдегендей көрінсе, оны күт; өйткені ол міндетті түрде келеді, кешікпейді». Абакум 2:1–3.

Бірінші аяттағы “reproved” сөзі “дауласқан” дегенді білдіреді. Бірінші және екінші періштелер қозғалысының тарихында мұнара үстіне қойылған күзетші Уильям Миллер болды; әрі пайғамбарлық рәмізде ол өз тарихындағы дауда не деп жауап беруі керектігін сұрағанда, оған Рим рәмізі арқылы бекітілетін аянды жазу тапсырылды. Осы ақиқатқа сәйкес, миллериттер Хабаққұқтың осы үш аятының орындалуы ретінде 1843 жылғы алғашқы кестені жасағанда, олар өздері араласқан даудың дәл өзегіне сілтеме берді. Олар, сөзсіз, аянды бекіткен күш Антиох Епифан болды деген қисынсыз уәжге жасаған сол сілтемесінің Хабаққұк кітабының екінші тарауындағы дауды бейнелейтінін түсінбеген еді; бірақ Уайт ханым ол кестенің “Иеміздің қолымен бағытталғанын, әрі оны өзгертуге болмайтынын” айтты, сондықтан кестедегі дауға жасалған сілтеме Құдайдың қолынан болған.

Миллериттер 1844 жылғы 19 сәуірдегі алғашқы түңілу Хабаққұқта, сондай-ақ Матайдың он қыз туралы астарлы әңгімесінде айтылған кідіріс уақытын бастағанын дұрыс түсінді. Олар сондай-ақ осы екі пайғамбарлықтың Езекиел кітабының он екінші тарауымен тікелей байланысты екенін түсінді, онда Езекиел әрбір аяның әсері жүзеге асатын бір уақыт кезеңін анықтап көрсетеді. «Аян» деген сол сөз — біз қазір қарастырып отырған сол бір

еврей сөзі. Сондықтан Джонс: «Рим» «сахнаға шыққанда, сонда аянды орнықтыратын нәрсе, аяанның бір ұлы нысанасы болып табылатын нәрсе, Құдай пайғамбарлар арқылы барша уақыт үшін берген аян желісіндегі ең басты межелік енеді», — деп айтқанда, дұрыс айтады. Рим Құдайдың пайғамбарлық Сөзінің бүкіл аяндық құрылымын орнықтырады, ал нақтырақ айтқанда, он бірінші тараудың бүкіл құрылымы Римнің негізіне қаланған.

Уайт ханым Даниял кітабының он бірінші тарауының ақырғы орындалуына сілтеме жасап, «осы пайғамбарлықтың орындалуында болған тарихтың көп бөлігі қайталанатын болады» деп айтқанда, ол он бірінші тарауда бұрыннан орындалған тарихтардың Даниял кітабының он бірінші тарауының соңғы аяттарын бейнелік тұрғыдан алдын ала көрсеткенін айқындап отыр. Он бірінші тараудың соңғы аяттарының тақырыбы — солтүстіктің патшасы, ол жерде ол қазіргі Римді білдіреді. Сондықтан Даниял кітабының он бірінші тарауындағы қайталанатын тарихтар Римді бейнелейтін тарихтар болып табылады.

Он бірінші тараудың соңғы алты аятында қазіргі Рим (солтүстіктің патшасы) үш географиялық күшті бағындырады. Қыркыншы аятта ол оңтүстіктің патшасын (1989 жылғы бұрынғы Кеңес Одағын), даңқты жерді (жақын арада келетін жексенбілік заң кезінде Америка Құрама Штаттарын) және Мысырды (Біріккен Ұлттар Ұйымы арқылы бейнеленген бүкіл әлемді) бағындырады. Даниял он бірінші тарауда пұтқа табынушы Рим сол кезде белгілі болған дүниені жаулап алу үшін үш географиялық күшті бағындырған ретінде бейнеленеді, ал содан кейін папалық Рим жер бетін иемдену үшін үш географиялық күшті бағындыратын ретінде бейнеленеді.

Пұтқа табынушы Рим осы тарауда алғаш рет он төртінші аятта аталады, өйткені ол аянды орнықтыратын рәміз ретінде айқындалуы тиіс; алайда оның билікке көтерілуі тек он алтыншы аятта ғана сөз болады. Александр Ұлының патшалығы Құдайдың пайғамбарлық Сөзінің орындалуы бойынша төрт бөлікке бөлінді, бірақ сол төрт бөлік көп ұзамай екі негізгі қарсыласқа топтасты; олар осы тараудың соңына дейін жалғасатын пайғамбарлық баяндауда не оңтүстіктің патшасы, не солтүстіктің патшасы ретінде айқындалады. Он төртінші аятта Римнің өрлеп келе жатқан күші аянды орнықтыратын күш ретінде аталады, бірақ қарастырылып отырған тақырыптар — солтүстік пен оңтүстік патшалары арқылы бейнеленген Александр патшалығының қалдықтары арасындағы күрестер.

Он бесінші аятта ол екі патша әлі де өзара күрес жүргізіп жатыр, әрі солтүстіктің патшасы үстем болып тұр. Бірақ он алтыншы аятта Рим келіп жетеді, және аятта: «Бірақ оған қарсы келуші», — делінеді; мұның мәні: оңтүстіктің патшасынан жаңа ғана үстем шыққан солтүстік патшаға Рим қарсы келген кезде, солтүстіктің патшасы Римге қарсы тұра алмайды. Рим жеңіске жетеді, әрі он алтыншы аятта Римнің Яһуданың даңқты жерінде де тұратыны айтылған. Он жетінші аятта Рим «бүкіл патшалығының күшімен кіру үшін өз жүзін бұрады». Ол өзіне қарсы тұра алмаған солтүстік патшаны бағындырды, содан кейін Яһуданы алды, содан соң Мысырға кірді.

Сол замандарда оңтүстіктің патшасына қарсы көп адам көтеріледі; сенің халқыңның арасындағы қарақшылар да аянды орнықтыру үшін өздерін жоғары қояды; бірақ олар

кұлайды. Сонда солтүстіктің патшасы келіп, қорған үйіп, ең берік қорғалған қалаларды алады; ал оңтүстіктің қарулы күші де, оның таңдаулы халқы да төтеп бере алмайды, қарсы тұрарлық күш те болмайды. Бірақ оған қарсы келген адам өз қалауынша әрекет етеді, және оның алдында ешкім тұра алмайды; әрі ол даңқты жерде тұрады, ол оның қолымен жойылатын болады. Ол сондай-ақ бүкіл патшалығының күшімен кіруге ниет қояды, әрі онымен бірге турашылдар да болады; ол осылай істейді: және ол оған әйелдердің қызын береді, оны бүлдіру үшін; бірақ ол оның жағында тұрмайды және оған болыспайды. Даниял 11:14–17.

Осы аяттарда бейнеленген жеңіс Даниял кітабының сегізінші тарауының орындалуы болып табылады.

Солардың бірінен оңтүстікке, шығысқа және көркем елге қарай аса зор болып өскен бір кішкентай мүйіз шықты. Даниел 8:9.

Тоғызыншы аяттағы кішкене мүйіз — пұтқа табынушы Рим, ал тоғызыншы аят он бірінші тараудың он төрттен он жетінші аяттарына сәйкес, пұтқа табынушы Рим дүниені өз билігіне алған кезде үш географиялық аймақты жаулап алатынын айқындайды. Бұл аймақтар: оңтүстік (Мысыр), шығыс (Сирия, солтүстіктің патшасы) және көркем жер (Яһуда) болды. Он алтыншы және он жетінші аяттардағы тарих қырықтан қырық үшінші аяттарға дейінгі заманауи Римнің тарихи үш сатылы жаулап алуын бейнелейді, өйткені Уайт ханым айтқандай: «Осы пайғамбарлықтың орындалуында болған тарихтың көп бөлігі қайталанатын болады».

«Мысыр солтүстіктің патшасы Антиохқа қарсы тұра алмағанымен, Антиох енді өзіне қарсы келген римдіктерге төтеп бере алмады. Енді бұл өрлеп келе жатқан күшке қарсы тұра алатын патшалықтар қалмады. Б.з.д. 65 жылы Помпей Антиох Азиатикті иеліктерінен айырғанда және Сирияны Римнің бір провинциясына айналдырғанда, Сирия жауланып, Рим империясына қосылды.

«Сол күштің Қасиетті Жерде де тұрып, оны жалмауы тиіс еді. Рим Құдай халқы — яһудилермен б.з.д. 162 жылы одақ арқылы байланысқа түсті; сол күннен бастап ол пайғамбарлық күнтізбеде көрнекті орын иеленеді. Алайда Яһудеяға нақты жаулап алу арқылы билік жүргізу құқығын ол б.з.д. 63 жылға дейін иеленген жоқ; әрі бұл төмендегідей түрде болды.»

Помпей Понт патшасы Митридатқа қарсы жорығынан оралғанда, Яһудея тәжіне екі бәсекелес — Гиркан мен Аристокбул — таласып жатты. Олардың ісі Помпейдің алдына келіп түсті; ол көп ұзамай Аристокбулдың талаптарының әділетсіз екенін аңғарды, бірақ көптен бері көксеп жүрген Арабияға жорығын аяқтағанға дейін бұл мәселе жөніндегі шешімді кейінге қалдыруды қалады да, содан соң қайтып келіп, олардың ісін әділ әрі лайықты деп табылған түрде реттеуге уәде берді. Помпейдің шынайы ой-ниетін ұққан Аристокбул Яһудеяға асығыс оралып, өз қоластындағыларды қаруландырды және батыл қорғанысқа дайындалды; ол, қалай болғанда да, өзге біреуге беріліп кететініне көзі жеткен тәжді сақтап қалуға бел бұды. Помпей қашқынды өкшелей қуды. Ол Иерусалимге жақындағанда, Аристокбул өз әрекетіне өкініш білдіре бастап, оны қарсы

алуға шықты да, толық бағынуға және мол ақша төлеуге уәде беріп, істі бітіммен шешуге тырысты. Помпей бұл ұсынысты қабыл алып, ақшаны алуға сарбаздар жасағының басында Габинийді жіберді. Бірақ ол легат Иерусалимге жеткенде, қаланың қақпалары өзіне қарсы жабық екенін көрді де, қабырғалардың үстінен оған қаланың бұл келісімді орындамайтыны айтылды.

«Помпей мұндай жолмен алдануды жазасыз қалдырмай, өзімен бірге ұстап жүрген Аристокбулды кісендеп, дереу бүкіл әскерімен Иерусалимге қарсы жорыққа шықты. Аристокбулдың жақтастары бұл орынды қорғауды жақтады; ал Гирканның жақтастары қақпаларды ашуды қалады. Соңғылары көпшілікті құрап, үстемдікке ие болғандықтан, Помпейге қалаға еркін кіруге жол берілді. Осыдан кейін Аристокбулдың жақтастары ғибадатхана тауына шегініп, Помпей оны бағындыруға қаншалықты бел буған болса, өздері де сол орынды қорғауға соншалықты нық бел буды. Үш айдың соңында қабырғада шабуыл жасауға жеткілікті ойық ашылып, ол жер қылыштың ұшымен алынды. Артынша болған сұмдық қырғында он екі мың адам өлтірілді. Тарихшының байқауынша, сол сәтте Құдайға қызмет етумен айналысып тұрған діни қызметкерлердің сабырлы қолмен, нық мақсатпен өздерінің дағдылы қызметін жалғастыра бергенін көру жан тебіренерлік көрініс еді; олар төңіректеріндегі алапат аласапыранды мүлде сезбейтіндей көрінді, бірақ олардың айналасында достары қырғынға ұшырап жатты, әрі талай рет олардың өз қаны құрбандықтарының қанымен араласып жатты.»

«Соғысқа нүкте қойған соң, Помпей Иерусалимнің қабырғаларын қиратты, бірнеше қаланы Яһудеяның қарауынан Сирияның қарауына өткізді және яһудилерге алым-салық салды. Осылайша Иерусалим алғаш рет жаулап алу арқылы “даңқты жерді” оны мүлде жұтып қойғанға дейін темірдей қыспағында ұстап тұруға тиіс болған биліктің қолына түсті.»

“17-АЯТ. Ол бүкіл патшалығының күшімен кіруге бетін қояды, әрі онымен бірге әділдер болады; және ол осылай істейді: әрі оны азғындату үшін оған әйелдердің қызын береді; бірақ ол оның жағында тұрмайды, әрі ол үшін де болмайды.”

«Епископ Ньютон бұл аятқа басқа бір оқылым ұсынады; ол мағынаны анағұрлым айқынырақ білдіретіндей көрінеді, былай: “Ол сондай-ақ бүкіл патшалыққа күшпен кіру үшін өз жүзін қояды”. 16-аят бізді римдіктердің Сирия мен Яһудеяны жаулап алуына дейін алып келді. Рим бұған дейін Македония мен Фракияны жаулап алған болатын. Енді Мысыр ғана Александрдың “бүкіл патшалығының” Рим билігіне бағындырылмай қалған бөлігі еді; енді сол билік бұл елге күшпен кіру үшін өз жүзін қойды». Uriah Smith, Daniel and the Revelation, 258–260.

Біз осы мақалаларда Даниял 11-тараудың отызыншы және отыз бірінші аяттарының қыркыншы және қырық бірінші аяттарымен қалай сәйкес келетінін бірнеше рет атап өттік; сондай-ақ отызыншы және отыз бірінші аяттардың тарихы үш мүйіздің жұлынуымен де сәйкес келеді.

Мен мүйіздерді қарап тұрдым, міне, олардың арасынан тағы бір кіші мүйіз шығып келді; оның алдында әуелгі мүйіздердің үшеуі түбімен жұлынып тасталды. Міне, осы мүйізде

адам көзіндей көздер және зор сөздер сөйлейтін ауыз бар еді. ... Оның басындағы он мүйіз туралы, сондай-ақ шығып келген басқа мүйіз туралы және оның алдында үшеуі құлағаны туралы; яғни көздері бар, тым зор сөздер сөйлейтін аузы бар, түр-тұлғасы өз серіктерінен айбындырақ көрінген сол мүйіз туралы. Даниял 7:8, 20.

Даниял кітабының сегізінші тарауының тоғызыншы аяты пұтқа табынушы Римді таққа отырғызған жаулап алудың үш географиялық аймағын бейнелейтіні сияқты, мүйіздердің тамырымен жұлынып тасталуы да (олар Герулдарды, Остготтарды және Вандалдарды білдіреді) папалық Римді таққа отырғызған жаулап алудың үш географиялық аймағын бейнеледі. Бұл екі тарихтың екеуі де Даниялдың он бірінші тарауындағы қырықыншыдан қырық үшінші аяттарға дейінгі аяттармен сәйкес келеді, ал үш мүйіздің жұлынып тасталуы отызыншы және отыз бірінші аяттардағы тарихпен сәйкес келеді.

«8-АЯТ. Мен мүйіздерге назар салдым, міне, олардың арасынан тағы бір кішкене мүйіз шығып келе жатты; оның алдында әуелгі мүйіздердің үшеуі тамырымен жұлынып тасталды; және, міне, осы мүйізде адам көзіндей көздер және зор сөздер сөйлейтін ауыз бар еді.»

«Даниял мүйіздерді қарастырып тұрды. Олардың арасында бір тосын қозғалыстың белгілері көрінді. Араларынан кішкене бір мүйіз (әуелде кішкентай, бірақ кейін өз серіктерінен анағұрлым зор) сұғына көтерілді. Ол өзіне тән орынды жай ғана тауып, сонымен шектелуге қанағаттанбады; ол өзгелердің кейбірін ығыстырып, олардың орындарын басып алуға тиіс болды. Оның алдында үш патшалық тамырымен жұлынды. Бұл кішкене мүйіз, мұны кейінірек толығырақ байқайтынымыздай, папалық еді. Оның алдында тамырымен жұлынған үш мүйіз — герулдар, остготтар және вандалдар еді. Ал олардың жұлынуының себебі — олардың папалық иерархияның ілімі мен талаптарына, демек, Рим епископының шіркеудегі үстемдігіне қарсы болғандығында.»

«Ал бұл мүйізде адам көзіндей көздер, әрі зор сөздер сөйлейтін ауыз бар еді», — дегендегі көздер папалық иерархияның қырағылығының, көрегендігінің, айлалығының және болжай білушілігінің лайықты нышаны; ал зор сөздер сөйлейтін ауыз — Рим епископтарының тәкаппар талаптарының лайықты символы. Uriah Smith, *Daniel and the Revelation*, 132–134.

Киелі кітап пайғамбарлығының көрінісін, әсіресе Даниял кітабының он бірінші тарауындағы көріністі орнықтыратын — Рим. Сол тарауда Миллершілер қозғалысына дейін орындалған пайғамбарлық тарихтың едәуір бөлігі Даниялдың он бірінші тарауының соңғы алты аятында қайталануға тиіс еді. Пұтқа табынушы Рим мен папалық Римді таққа орнатқан үш географиялық кедергінің бағындырылуы он бірінші тарауда бейнеленген, әрі осы екі бейнелеу қазіргі Римнің қайтадан таққа отырғызылатын уақытын бейнелік тұрғыдан көрсетеді. Көріністі орнықтыратын — Рим, ал Пауыл папалық Римнің өз уақыты келгенде ашылатынын айқындайды.

Ешкім сендерді ешбір жолмен алдамасын; өйткені әуелі бір зор безіну келмейінше және күнә адамы — құрту ұлы — ашылмайынша, ол күн келмейді; ол Құдай деп аталатынның бәріне де, табыну нысаны болғанның бәріне де қарсы тұрып, өзін солардың бәрінен

жоғары қояды, сондықтан Құдайдың ғибадатханасында Құдай ретінде отырып, өзін Құдай екендігін көрсетеді. Мен әлі сендермен бірге болғанымда, осыны сендерге айтып бергенімді естеріңде жоқ па? Ал енді оның өз уақытында ашылуы үшін не ұстап тұрғанын білесіңдер. 2 Салониқалықтарға 2:3–6.

Папалық билік Киелі кітап пайғамбарлығындағы бесінші патшалықтың тағына 538 жылы отырды, және алтыншы аятты қарастыратындардың көбі, сөзсіз, Пауылдың «Папалық 538 жылы ашылады» дегенді меңзегенін болжауы мүмкін. Бұл дұрыс болуы мүмкін, бірақ, ең кемінде, бұл Пауыл нені айқындап отырғанының екінші дәрежелі ақиқаты ғана. Пауыл, барлық пайғамбарлар сияқты, өз дәуірі туралы емес, соңғы күндер туралы көбірек айтып отыр. Ол папалықтың пайғамбарлық тұрғыдан қалай ашылатынын меңзеді, өйткені пайғамбар ретінде ол барлық өзге пайғамбарлармен үйлестікте болды. Өсиет үстіне өсиет қосылады; көрінісі жоқтар құриды, ал көрінісі жоқтардың көрінісі жоқ болуының себебі — олар көріністі не орнықтыратынын білмейді. Римнің көріністі орнықтыратынын білу — өмір мен өлімге қатысты түсінік. Пауыл, өзге пайғамбарлармен келісімде, соңғы күндердің Римі болып табылатын папалық Римді ашып көрсететін нәрсенің «өз уақыты» екенін айқындап отыр. Риммен байланысты пайғамбарлық «уақыт» — Римнің не екенін де, кім екенін де ашып көрсететін нәрсе.

Біз бұл зерттеуді келесі мақалада жалғастырамыз.

Елші Пауыл салониқалықтарға жазған екінші хатында папалық биліктің орнауына алып келетін ұлы діннен безуді алдын ала айтты. Ол: «әуелі діннен безу келмейінше, әрі күнә адамы, құрып кетудің ұлы ашылмайынша, Мәсіхтің күні келмейді; ол Құдай деп аталатынның бәріне не табынатынның бәріне қарсы тұрып, өзін олардан жоғары қояды, сөйтіп Құдайдың ғибадатханасында Құдай сияқты отырып, өзін Құдай етіп көрсетеді», — деп мәлімдеді. Бұдан әрі елші бауырластарын: «заңсыздықтың құпиясы қазірдің өзінде әрекет етіп тұр», — деп ескертеді. 2 Салониқалықтарға 2:3, 4, 7. Тіпті сол ерте кезеңнің өзінде-ақ ол шіркеуге папалықтың дамуына жол дайындайтын адасушылықтардың жасырын түрде еніп жатқанын көрді.

«Аз-аздан, әуелде жасырын әрі үнсіз түрде, ал кейін күшейіп, адамдардың ой-санасына билік жүргізе бастаған сайын неғұрлым ашық түрде, “заңсыздықтың құпиясы” өзінің алдамшы да Құдайға тіл тигізуші ісін ілгерілете берді. Пұтқа табынушылықтың әдет-ғұрыптары христиан шіркеуіне байқалмай ене бастады. Ымыраға келу мен бейімделу рухы шіркеу пұтқа табынушылық заманында көрген қаһарлы қудалаулардың әсерінен біраз уақыт тежеліп тұрды. Бірақ қудалау тоқтап, христиандық патшалардың сарайлары мен ордаларына енгенде, ол Мәсіх пен Оның елшілеріне тән кішіпейіл қарапайымдылықты ысырып қойып, пұтқа табынушы діни қызметкерлер мен әміршілердің салтанаты мен менмендігін қабылдады; әрі Құдайдың талаптарының орнына адамдық ілімдер мен дәстүрлерді қойды. Төртінші ғасырдың бас кезіндегі Константиннің сырттай бет бұруы зор қуаныш туғызды; ал дүниелік әлем әділдіктің сыртқы жамылғысына оранып, шіркеуге кірді. Енді бүліну ісі тез ілгеріледі. Жеңілгендей болып көрінген пұтқа табынушылық жеңімпазға айналды. Оның рухы шіркеуге үстемдік етті. Оның ілімдері, жоралары мен ырымшылдықтары Мәсіхтің

ізбасарымыз деп мойындайтындардың сенімі мен ғибадатына енгізілді.»

«Пұтқа табынушылық пен христиандық арасындағы осы ымыраласу пайғамбарлықта Құдайға қарсы тұрып, өзін Одан жоғары көтеретін деп алдын ала айтылған “күнә адамының” қалыптасуына алып келді. Жалған діннің сол алып жүйесі — Шайтанның күдіретінің жауһары, жерді өз еркіне сай билеу үшін өзін таққа отырғызуға бағытталған оның күш-жігерінің ескерткіші». Ұлы күрес, 49, 50.